

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת נשא ח' סיון תשע"ח,
מסכת נדרים - דף כב.

דיוני הלכה אקטואליים בסוגיות הנלמדות,
לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים
הלכה למעשה.

גליון נושא:

'תרומת כליה'

פנינים

עמותת "מתנת חיים"

חסד לשם חסד: ארגון מתנת חיים - מעודד עזרה לחולים, הזקוקים להשתלת כליה, על ידי תרומת כליות מאנשים בריאים, בתרומה התנדבותית 'אלטרואיסטית' בלבד. הארגון הוקם בשנת תשס"ט, על ידי הרב אברהם ישעיהו הבר הי"ו, שקיבל בעצמו כליה בהשתלה, מחבר שתרם לו.

מאז ועד היום, הצליחה העמותה לחולל מהפך בתחום תרומת הכליות, התור של מקבלי דיאליזה הממתינים לקבלת כליה, התקצר משמעותית בזכות פעילותם, ומציל בכך חיי אדם. לפני כחצי שנה, נתרמה הכליה ה-500 במסגרת פעילותם. הארגון מושתת על בסיס התנדבותי, ללא כוונת רווח כלל, המניע היחיד של כל הנוטלים חלק במלאכה הוא הרצון והנכונות לעזור לזולת, ולהציל חיי אדם.

במקביל, עורך הארגון כנסי הסברה והדרכה, להגביר את המודעות, להצלת נפשות מישראל, ומלווה את התורמים, ונותן להם את כל הכלים הנצרכים להם, הבדיקות, הראיונות, האישורים, וכל התהליך המורכב, מתחילתו ועד סופו.

הם אינם מחייבים, אלא רק מעודדים, ונותנים את כל המידע, למי שמעוניין לתרום מרצונו הטוב. כל פעילויותיהם נעשות על פי ההלכה ובהתייעצות עם הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א והג"ר אביגדור נבנצל שליט"א.

יוזמת הארגון זוכה לתמיכתם של גדולי ישראל ולברכתם, אשר התבטאו גדולות ונצורות על זכות התורם כליה. ❖

הצלת חי אדם

בשבועות הקרובים, נעסוק בדיני רפואה בזמננו, הנושאים הבאים; 'תרומת כליה' (גיליון נוכחי), 'תרומת דם' (גיליון 166), 'ביקור חולים במרכז רפואי' (גיליון 167), 'תפילה על החולה' (גיליון 168).

מסופר בגמ' (נדרים דף כב.), כאשר עולא עלה לארץ ישראל, התלוו אליו שני יהודים מחוזאי שבבבל, באמצע הדרך, התרגז אחד מהם על חברו ושחטו. שאל הרוצח את עולא "האם עשיתי כראוי?" השיב לו עולא: "כן, וגם תפתח לו את מקום החתך בצוואר, כדי שימות מהר!". כאשר הגיע עולא לרבי יוחנן, שאלו האם עבר איסור של 'מחזיק ידי עוברי עבירה'. השיב לו רבי יוחנן, לא עברת איסור, כי 'נפשך הצלת'.

סוגיא זו היא אחד המקורות הבולטים, בפולמוס ההלכתי הגדול בנושא 'תרומת איברים מן המת' בו אנו זקוקים ליטול איבר חי מגופו של התורם, ובפעולה זו מקצרים את חייו, ראה בספר נשמת אברהם (חלק ד סימן שלט), ובשו"ת מנחת שלמה (תנינא סימן פו), ונוגע גם ל'תרומת כליה מן המת'.

במאמר זה, נתמקד ב'תרומת איברים מן החי', שנוגע ביותר ל'תרומת כליה מן החי', וכפי שיתבאר להלן, שבזמננו שהסיכון מזערי לכל הדעות אין איסור לתרום כליה, ואף יש בזה חסד גדול.

1. חולי דיאליזה

כיום, מצוי שאנשים רוצים לתרום כליה, לחולה שהכליות שלו לא עובדות, ועובר טיפולים במכונת 'דיאליזה'. וצריך לברר כמה נדונים הלכתיים, הכרוכים בעשיית פעולה זו;

אסור או מותר: ראשית, צריך לדעת האם 'מותר' לאדם לחבול בעצמו, בשביל לשפר את איכות החיים של חברו החולה?

מצוה או חובה: שנית, אם נניח ש'מותר' לעשות את הצעד הזה, האם יש 'חיוב' לתרום, משום הדין המבואר בפסוק (ויקרא יט, טז) לא תעמד על דם רעך?

למי: עקב קוצר הגיליון, לא הזכרנו מה שדנו הפוסקים מה הדין כאשר אינו יודע למי מטרת התרומה, ליהודי שומר תורה ומצוות, או לא.

2. דיני 'הצלת נפשות'

חובל בעצמו: מבואר בגמ' (בבא קמא דף צ:), ונפסק ברמב"ם (הלכות חובל ומזיק פרק ה הלכה א), שאסור לאדם לחבול בעצמו או בחבירו, וכל המכה אדם כשר מישראל 'בדרך נציון ומריבה', עובר בלא תעשה.

בקובץ הערות (סימן ע) פירש בדעת הרמב"ם, שהאיסור של חבלה והכאה של אדם בחברו, הוא דוקא כאשר היא נעשית בצורת קלקול והשחתה שלא לצורך. וכן פסק בשו"ת אגרות משה (חושן משפט חלק ב סימן סו) שמותר לעשות ניתוח למטרת יופי, כיון שהחבלה נעשית בשביל יופי, ואינה נחשבת 'כדרך נציון וביזיון', ולא נאמר על כך איסור חבלה בעצמו ובחבירו. על פי דברים אלו יוצא שודאי מותר לתרום כליה, שחבלת התורם בעצמו היא לצורך חיוני, ואין בכך איסור משום 'חובל בעצמו'.

הפסד איבר: מבואר בשולחן ערוך (חושן משפט סימן תכו) שאם רואה את חבירו טובע בים, או שבאים עליו לסטים, ויכול להציל אותו בעצמו, ולא הציל, עובר על לאו של לא תעמד על דם רעך (ויקרא יט טז).

בירושלמי (תרומות סוף פרק ח), הובא בהגהות מיימוניות (רוצח פרק א הלכה טו), ובבית יוסף (סעיף ב) מבואר שאדם חייב להכניס את עצמו לספק סכנה בכדי להציל את חבירו. אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור והשו"ע פסקו כדעת הבבלי החולק על הירושלמי, שאין חיוב להסתכן לצורך הצלת חבירו. כמבואר בסמ"ע (סימן תכו ס"ק ב), ובפתחי תשובה (שם).

אם השר אמר לישראל שיניח לקצוץ אבר אחד, ואם לא יהרוג את חבירו, דעת הריקאנטי (פסקים סימן ע) שמחויב להניח להם לחתוך לו אבר. ובפתחי תשובה (יו"ד סימן קנז ס"ק טו), מביא את הרדב"ז (שו"ת חלק ג סימן תרכה) שחולק וסובר שאינו חייב, אלא שאם הורדת האיבר אינה מסכנת את חיי המציל 'מדת חסידות להציל', ואם הורדת האיבר מסכנת את חיי המציל, הוא נחשב 'חסיד שוטה'.

הצלה: חובת הצלת חבירו נלמד מהפסוק לא תעמד על דם רעך, וכתב הרמ"א (יו"ד סימן קנז סעיף א) שאדם צריך ליתן הכל ולא יעבור לא תעשה. ומסקנת הש"ך (ס"ק ג) שאין חייב לסכן איבר מגופו, כדי לא לעבור על לאו. וביאר הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (יורה דעה חלק ב סימן קעד ענף ד), שהש"ך למד מכך שהרמ"א הזכיר רק שצריך להפסיד כל ממונו, ולא נקט אפילו לחתוך איבר, הרי שהדין הוא לעבור על הלאו ולא יחתוך איברו, אף שהוא איבר שאין בו סכנה.

סכנה: בחיוב הצלה, מפורש במשנה ברורה (סימן שכט ס"ק יט), שאם יש סכנה למציל, אינו מחויב להציל, שחיינו קודמים לחיי חבירו, ואפילו בספק סכנה, עדיף ספיקו ידידי מודאי דחברו. אך מסיים שצריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה, ולא לדקדק ביותר, כאותה שאמרו 'המדקדק עצמו בכך בא לידי כך'.

3. האם מותר לתרום כליה?

ספק סכנה: לפני יותר מחמישים שנה, סברו חלק מהפוסקים, שאסור לתרום כליה, וכפי שכותב הג"ר יצחק יעקב וויס זצ"ל (שו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן קג) בתשובה מתאריך ד' אייר תשכ"א, שאסור לתרום כליה, כי יש סכנה בעצם הניתוח, וגם להבא יחסר לו הכליה השניה, ואולי יצטרך לה ברבות הימים, ועוד שכל ההיתר להכניס עצמו לספק סכנה לצורך הצלה אם רוצה, הוא רק כשברור שיצליח להציל את חבירו, אבל השתלת כליה היא בגדר 'ספק הצלה', ואינו מתיר לסכן את עצמו. בסיום התשובה מציין המנחת יצחק, "ויש לברר כל זה, וכתבתי כעת רק להעיר".

גם הג"ר אליעזר יהודה וולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן מה) בתשובה שכתב בשנת תשכ"ה, נוקט שאסור לתרום כליה, ואין לרופא לבצע 'השתלת כליה' מן החי, לפי מה ששמע מהרופאים, שהוצאת כליה וכדומה מאדם למרות שהוא בריא, יש בדבר בסתמא 'ספק סכנה', אלא אם כן סגל חבורה של רופאים מומחים יחליטו אחרי עיון מדוקדק, שהדבר לא כרוך בספק סכנת נפש לתורם.

גם בסיכון שהיה קיים בימים ההם כתב הסטייפלער זצ"ל מכתב שיש מצוה בתרומת כליה, לפי שהסיכון הוא 'אחד מאלף'.

מהפך רפואי: חשוב לציין, כי דברי המנחת יצחק והציץ אליעזר, נכתבו לפני כמעט שישים שנה, ומאז ועד היום, המציאות של מערך הניתוחים וההשתלות של כליות השתנה לגמרי, הן מצד התורם, שרמת הסיכון לגביו ירדה לכדי פחות מאחוז (!!!), על ידי התקדמות הרפואה והטכנולוגיה, והן מצד מקבל

התרומה, שבאמצעות נתינת תרופות המונעות מהגוף לדחות את האיבר החדש, עלו מאד אחוזי הסיכויים, שהגוף יקלוט את הכליה ולא ידחה אותה. ולגבי החשש שיצטרך את הכליה השניה, קובעים מומחים שבדרך כלל מחלה שממגרת כליה אחת, תקלקל גם את השניה. והכליות מספקות לאדם 400% ממה שהוא מוכרח, כאשר תורם כליה הוא נשאר עם 200%.

דעות האוסרים, נאמרו רק לפני יותר מ-50 שנה, אך במציאות של זמננו לא מצינו אף פוסק שיאסור לתרום כליה, אף שעצם הניתוח היא פעולה שיש בה סיכון מסוים, ומברכים עליו 'הגומל', מכל מקום הוא סיכון שמותר לעשות למען הצלת הזולת. ובמציאות הרפואית הנוכחית, מותר וגם מצוה לתרום כליה.

ומטו משמיה דהציץ אליעזר, שאמר בסוף ימיו שעם התפתחות הרפואה בטלה הסכנה, דעתו שמותר לתרום כליה. וכפי שהתיר **בציץ אליעזר** (חלק י סימן כה פרק ז) לתרום איברים מן החי כשאין סכנה לתורם, ואם מנדב בלב גמור ושלם מותר לרופא לבצע ניתוח כזה. ויש אומרים שלא רק ש'מותר' לתרום, אלא יש בזה גם 'מידת חסידות' לתרום. אך אין זה בגדר 'חיוב', וגם לא 'מצוה'.

4. סיכון קטן בתרומת כליה!

נתונים סטטיסטיים: במאמר מאת פרופסור **אברהם שטיינברג** הי"ו (מחבר 'אנציקלופדיה הלכתית רפואית') כותב, כי על פי המציאות, שיעור התמותה בקרב חולים המקבלים טיפול בדיאליזה, לאחר שנה מתחילת הטיפול - מגיע ל-22%. לעומת זאת שיעור התמותה בקרב מושתלי כליה מן המת, הוא כ-6% בתוך השנה הראשונה, וכאשר נלקחה מאדם חי, שיעור התמותה כ-2% בתוך השנה הראשונה.

לאחר 5 שנים הפער בין סוגי החולים עוד יותר גדול: 67% ממקבלי דיאליזה אינם שורדים בחיים יותר מחמש שנים. לעומת זאת מושתלי כליה מאדם מת רק כ-19% אינם שורדים. ואילו מושתלי כליה מאדם חי - כ-10% בלבד אינם שורדים. בנוסף לכך יש לציין, כי איכות החיים של מושתלי כליה, טובה בהרבה לעומת חולים המטופלים בדיאליזה.

ביחס לתורם הכליה, הסיכוי למוות תוך כדי הניתוח של נטילת הכליה, או מיד אחר כך, היא רק כ'שתיים או שלש מאיות האחוז', (כ-0.03% או 0.02%), סיבוכים מידיים לאחר כריתת כליה מדווחים בשיעור של 1.3%, מתוכם; דימומים (0.15/0.45%), פגיעות במעיים (0.05/0.24%), בקעים (0.03/0.5%).

בואו חשבון; השיעור של מוות ותחלואה כתוצאה מכריתת כליה, שווה ערך לסיכון של נסיעה ברכב במשך שנתיים, או של אשה שעוברת שתי לידות. סיבוכים בטווח הרחוק אינם ידועים, בתנאי שהתורם נבדק מראש ונמצא בריא, ונטילת הכליה בוצעה בתנאים רפואיים תקינים, וכן שהתורם נתון תחת מעקב רפואי מסודר.

פרופסור שטיינברג מעיר; ישנם הגבלות מסוימות לתורם הכליה לפחות בתקופה הראשונה. למשל, איסור לצום ורגישויות שונות, אך כולם בגדר 'צער בשעתו', ואולי גם קצת חוסר נוחות ואזהרות לעתיד.

ניתוח טלסקופי: המאמר של פרופסור שטיינברג, נכתב לפני כעשור, כיום הסיכון נפחת במידה ניכרת, בפרט לאור העובדה שהתורם אינו זקוק לניתוח רגיל, אלא ניתוח טלסקופי 'זעיר פולשני'.

5. דעת גדולי ההלכה בדורנו

מותר ומצוה: לדעת הג"ר שלמה זלמן **אויערבאך** זצ"ל (שולחן שלמה ערכי רפואה א, מד) "ודאי מותר לבצע ניתוח ולהוציא כליה מאדם בריא כדי להשתילה אצל החולה, וגם יש בזה מצוה רבה של הצלת נפשות". וכן הורה הגרי"ש **אלישיב** זצ"ל, שמותר ומצוה רבה לתרום כליה.

וכן כתב הג"ר **עובדיה יוסף** זצ"ל (שו"ת יחיה דעת חלק ג פרק ד), מותר וגם מצוה לתרום כליה אחת מכליותיו, להצלת חייו של אדם מישראל השרוי בסכנת מחלת כליות, ... נמסר לנו מפי רופאים מומחים יראי שמיים שדרגת הסיכון בהוצאת הכליה, היא מועטה מאד, וכתשעים ותשעה אחוז מהתורמים הנ"ל חוזרים לבריאותם התקינה".

ולדעת הג"ר **יעקב ישראל קנייבסקי** זצ"ל כיון שאדם יכול לחיות כל חייו עם כליה אחת הרי זה בכלל מה שכתב המשנ"ב בשם הפתחי **תשובה** שלא לדקדק ביותר. ולדעת הגר"ח **קנייבסקי** שליט"א (דרך שיחה בראשית עמוד יט) מחוייב אינו, אבל מצוה גדולה לעשות כן, זו עצה הוגנת, הקב"ה נתן באדם שתי כליות, כי אם האחת תתקלקל תהיה את השניה כך היא הסברא, אבל כל זמן שאין ריעותא שכליותיו אינם תקינות - יכול לתרום אחת לחבירו. וכעין זה דעת הג"ר **משה שטרנבוך** שליט"א (תשובות והנהגות כרך ב סימן תשלג) מותר ומידת חסידות לתרום כליה. ואשרי מי שזוכה לכך.

מנהג ישראל תורה

דין תורה...

מי קודם? מאורע מדהים אירע בימינו, המסופר על ידי בעל המעשה בעצמו - שלוחא דרבנן הרב **אברהם רביץ ז"ל**, בקונטרס **כליות יועצות** (79 עמודים ירושלים תשס"א), שחיבר לרגל הפרשייה המרתקת שנקלע אליה, להודות לבורא עולם על חסדיו.

בעקבות מחלת הכליות שפקדה אותי, הייתי צריך לעבור ניתוח השתלת כליה בדחיפות, לא יכלתי לקבל תרומת כליה מן המת, עקב השאלה ההלכתית הכרוכה בכך. הפתרון של "קניית" כליה בחו"ל ירדה מהפרק, עקב האיסור מצד החוק, וחשש חילול השם. האופציה היחידה שנותרה, לקבל תרומה מבני משפחתי.

בנוסף, לאחר בדיקות ומחקרים נמצא, כי תרומה מן החי ובמיוחד מבן משפחה, נותנת סיכוי גבוה יותר עשרות מונים להצלחת השתלה, ובמקרים מסויימים, רק תרומת בן משפחה יכולה להצליח.

מתחילה לא רציתי לקבל כליה מהילדים, אולם ילדי "איימו" עלי, שיקראו אותי לדין תורה' אם לא אסכים לקבל את תרומתם!

ראשית, אמרתי להם לאחר התייעצות עם הרופאים, שיש עדיפות לבנים על הבנות. בבדיקות התברר, כי חמשת בני שיחיו מתאימים וראויים לתרומה במידה שווה. כעת התפתח ויכוח, מי מהבנים יזכה במצות כיבוד אב בגופו ממש.

הטענות: טענות הבנים היו כדלהלן: הבכור טען שהבכור זוכה במצוה. לעומתו שאר האחים טענו, כי אמנם צריך לכבד אח בכור, אבל לא מצינו שבשביל זה צריך להפסיד מצוה, בפרט שאין הזדמנות נוספת לקיום מצוה נדירה זו. אחד הבנים שהיה הראשון שעסק בנושא, טען שהמתחיל במצוה זכה, ומגיעה לו להיות קודם לכולם, כי הוא היה הראשון שפעל בעניין, ועוד שיש לו גם דין של 'עני המהפך בחררה'.

אחד האחים טען שהוא כבר ממילא 'מלומד ביסורים', היות ובעבר כבר עבר ניתוחים שונים. הרביעי טען שהוא הצעיר מכולם, ולכן כלייתו טובה יותר. החמישי טען שהוא צעיר עוד יותר, אך עדיין אינו נשוי, ואינו מחוייב לאשתו (למרות שכל כלותי, נתנו רשות לבעליהן לתרום בחפץ לב).

גורל: הבנים הלכו למרנן ורבנן גדולי הפוסקים, אשר עסקו בענין, ולבסוף הכריעו שאין בזה החלטה ברורה, ויש לערוך גורל בין כל האחים, ויצא בגורל הבן הבכור וניתנה לו הזכות לתרום את הכליה לאביו, וכך עשה. ❖

ולדעת הג"ר שמואל הלוי וואזנר זצ"ל (מוריה גיליון קלב, וכעין זה בשו"ת שבט הלוי יו"ד סימן רח) אי אפשר לחייב לתרום כליה, וצריך עיון - אם ראוי לפרסם לעורר על תרומת כליה ברבים באופן ציבורי, כי זה רק 'מידת חסידות' להפקיר אבר מגופו להצלת חבירו. אך ודאי מי שעושה כן הרי זה מעשה חסד ויקבל שכרו מן השמים.

ונימק את דבריו, כי בדרך כלל חולה דיאליזה אינו בסכנה מיידית, אף שלבסוף יהיו כן, ולכל היותר הרי זה בגדר 'ספק פיקוח נפש', והעדר כליה מהתורם הוא 'ספק סכנה', אך מאידך ניתן לחיות עם כליה אחת, ולכן מותר לתרום כליה. ואם החולה בסכנה ודאית נתבטל הספק הקטן של התורם מול הסכנה הוודאית, ואף שאינו חיוב, מכל מקום הוא בגדר חסד גדול.

ולדעת הג"ר אשר זעליג וויס שליט"א (שו"ת מנחת אשר חלק א סימן קכב) מותר ומצוה גדולה לתרום כליה, ויש לעודד מגמה זו ולשבחה, אך אסור ליצור מצב של לחץ משפחתי וחברתי, באופן שירגישו שהם חייבים לתרום!

אין חיוב לתרום כליה! לכל הדעות, למרות שאין סיכון בתרומת כליה, בכל זאת אין חיוב לתרום כליה שאין חיוב לאבד איבר לצורך הצלת חבירו. ועוד שאין הצלת חיי החולה מוטלת עליו, כמו שהוא תורם אף

אחרים יכולים לתרום, ואינו דומה למקרה שדנו עליו הפוסקים שהשר תולה זה בזה, או הריגת האחד או הורדת איבר לשני.

מתי מותר: ההיתר לתרום עבור כל חולה כליות שמטופל בדיאליזה וסובל יסורים, שבדרך כלל כרוך בזה חשש 'פיקוח נפש', שטיפולי דיאליזה אינם מחזיקים את האדם לאורך ימים ושנים. לכל הדעות אסור בהחלט לתרום כליה לצורכי 'מחקר'.

6. מכירת כליה בכסף...

חוק: חשוב להקדים; השורות הבאות, מתייחסות להיבט ההלכתי בלבד. שכן, מצד החוק במדינת ישראל, חל איסור מוחלט לקבל כסף עבור תרומת איברים. אסור למושתל לשלם כסף או טובת הנאה לתרום הכליה, לפני או אחרי ההשתלה. העובר על עבירה פלילית חמורה זו, ועוסק בסחר איברים, צפוי לעונשי מאסר ארוכים וקנסות גבוהים. ההיגיון בחוק, שאם יוכלו לשלם בכסף או טובת הנאה, יתכן שיכפו אנשים לתרום בעל כרחם.

הלכה: ידוע היסוד של **הסמ"ע** (חו"מ סימן ג ס"ק יג), ש'דעת בעלי בתים, היפך דעת תורה'. בספר **נשמת אברהם** (חלק ד סימן תכ) הסתפק באדם שתורם כליה למען בצע כסף ואין המטרה שלו לשם הצלת נפשות, האם קיים מצוה, או אדרבה עובר על איסור חבלה. והשיב לו הג"ר **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל** הואיל ויודע שבתרומת הכליה הוא מציל נפש מישראל, פשוט שמקיים מצוה, למרות שהתורם עני או שרוצה לפרוע את חובותיו ובשביל הצלת נפשות לבד לא היה תורם.

גם מצד התורם, נוקט הג"ר **יצחק זילברשטיין שליט"א** (שיעורי תורה לרופאים חלק ב סימן קלד) שמותר למכור כליה תמורת תשלום, משום שפיקוח נפש של החולה דוחה את כל התורה ואפילו איסור חבלה. אך כל זה בתנאי שאין חשש סכנה גדולה לתורם. ורק כאשר החשש קטן - מותר ומצוה בידו.

בית דין: באופן שהנתרם התחייב כסף אך לבסוף לא עמד בדברו, לדעת **המנחת חינוך** (מצוה מח) שאדם בעלים על גופו, ולכן יכול למחול על הזיקו. מסתבר שהתורם יכול לתבוע את המושתל בבית דין, ולהוציא בדיינים את התשלום הכספי תמורת הכליה. אך לפי מה שהוכיח הגר"ש **זוין** בספרו לאור ההלכה (משפט שיילוק לפי ההלכה) מכמה מקורות, שאין האדם בעלים על גופו, לכאורה לא יוכל התורם לתבוע בבית דין תשלום על הכליה.

אולם הג"ר **אשר זעליג ויס שליט"א** (שו"ת מנחת אשר חלק א סימן קכב) נוקט בפשיטות שיכול לתבוע את התשלום למרות שאין האדם בעלים על גופו, כיון שיש כאן 'התחייבות ממונית' ופסיקה המחייבת בדין, ואין הכסף 'תמורת הכליה' אלא מלגה ותמיכה לתורם בכדי שיסכים לקחת את הסיכון על עצמו. ויש להוכיח זאת מהעובדה הפשוטה, שאם הכליה לא נקלטת, המושתל אינו יכול להחזיר לתורם את הכליה, ולטעון 'מקח טעות', הרי שאין זה 'תשלום תמורה'.

השבה: חידוש גדול כותב הג"ר **יצחק זילברשטיין שליט"א** (חשוקי חמד בבא בתרא עמוד תקסג), שאדם תרם כליה, ומת המושתל, רשאי התורם לדרוש את כליתו בחזרה אף שלא עשה תנאי מפורש בתרומה, שכן יש אומדנא ברורה שאין אדם תורם את כליתו אלא כל זמן שהמושתל זקוק לכליה, ואם נפטר המושתל לא תרם על דעת שהכליה תקבר איתו. ויש לו בעלות על כליתו ולכן אין איסור ניוול המת, כיון שיש צורך בניוול שלא יהא גזל.

מדבריו נראה, שהכליה היא במתנה על מנת להחזיר, או בהשאלה, ולכן צריך להחזיר. [ולצד שזה 'שאלה' התורם מקיים בכל רגע מצות חסד עם המושתל, ואם תרם לאביו מקיים בכל רגע מצות כיבוד אב ואם]. לפי דבריו שהתורם נשאר בעלים על הכליה לאחר מיתת המושתל, מסתבר, שבעלות התורם על הכליה, תכלול גם את הדרישה להשיבה לידי, בכדי לתורמה לאדם אחר.

לפי דבריו יש לדון, אם נפגמה כליתו השניה של התורם, ומבקש להשיב לו את הכליה המושתלת, בחיי המושתל, האם יש לו זכות, שיש כאן אומדנא שהתורם אינו מוכן למות, בכדי לעזור למושתל? ואולי אפילו בשביל טענה כספית יוכל התורם לטעון, שרוצה חזרה את הכליה בחיי המושתל, אם המושתל לא שילם לו את הכסף שהובטח לו? (י.ז.ו.).

מאיך לדעת הג"ר **משה ברנדסדופר שליט"א** רב 'היכל הוראה' (משנת כהן כיבוד אב ואם סימן לד), שאין מושג של השאלה בכליה, ואין דעתו של התורם כליה שיחזור אליו ולא שישאר שלו. ועולה מדבריו שמשמעות נתינת הכליה היא מתנה גמורה, והמצוה נגמרת מיד, ואינה מתקיימת בכל רגע. ולא יוכל לתבעו חזרה.

זרבה: חידוש נוסף מעלה הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (שם), במקרה האמור, מותר לתורם לעבור עכשיו ניתוח להשיב את הכליה לגופו, כפי שהיה בתחילה עם שתי כליות, למרות שכעת כליתו השניה מתפקדת כהוגן ואין פיקוח נפש בניתוח זה, מאחר שהסכנה קטנה. עכ"ד.

7. התחייב לתרום כליה

יש לחקור, באדם שהבטיח לחבירו לתרום לו כליה, האם מדין נדרי מצוה, נהפך להיות נדר שאינו יכול לחזור בו, שהרי זה גמילות חסד בגופו, וכמו כל הבטחה לגמילות חסד וצדקה.

או דלמא אינו נחשב נדרי מצוה, לפי מה שהסתפק המהרי"ק (שורש קלג), הובא בש"ך (חושן משפט סימן רמג ס"ק א), ובנתיבות המשפט (סימן רמג ס"ק ג), דאפשר היכא דאיכא טרחא דגופא, לא אמרינן דנעשה נדר בעני. והרי תרומת כליה כרוכה בטרחא דגופא.

וכתב באהבת חסד (חלק א פרק א נתיב החסד יח), שאם התחייב לעשות חסד לחבירו, אינו בגדר נדרי מצוה. והטעם בדבריו ביאר בספר כל נדרי, שסבר כמו הצד של המהרי"ק שאם יש טרחא דגופא אינו נעשה נדר. ולפי זה בהתחייב לתרום כליה, לא נהפך לנדרי מצוה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. כיום אין סכנה משמעותית בתרומת כליה, ולכן מותב, ואף מצוה גדולה לתרום כליה, ומקיים מצוה אפילו שתורם כדי לקבל כסף. בתנאי שאין התורם נכנס לסכנה.
- ב. מותר לעודד ולסייע לאדם שהחליט לתרום מרצונו הטוב, כאשר המדובר הוא בתרומה אלטרואיסטית – התנדבותית בלבד. אך אין ליצור אזרה מחייבת לתרום. ויש שהסתפקו אם ראוי לעורר על תרומת כליות באופן ציבורי.
- ג. בכל אופן שבעולם, אין חיוב לתרום כליה. שאין חיוב לאדם להפסיד אבר מעצמו לצורך הצלת חבירו.
- ד. מטרת התרומה; למען 'שיפור איכות החיים' של ישראל חולה דיאליזה, שכרוך בזה חשש 'פיקוח נפש'. אך אסור בהחלט לתרום כליה למטרות מחקר.
- ה. התחייב לתרום כליה לחבירו, לכאורה אין זה בכלל 'נדרי מצוה'.
- ו. נחלקו הפוסקים האם התורם נשאר 'בעלים' על הכליה, או שהוא רק 'משאיל' או 'מתנה לזמן', ונפק"מ האם רשאי לדרוש את הכליה בחזרה אחרי פטירת המושאל. וקיום מצוה כל רגע. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הודעה:

נשארה כמות

מצומצמת של אוגדן

גיליונות 'עומק הפשט'

(1-135)

המחיר 30 ₪

ניתן להשיג בחנות

'פפרי הישיבה' רחוב

בית ישראל 3 ירושלים

הנושא לשבוע הבא:

תרומת דם – נדרים דף מ.

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל

תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות

הממוחשבות של 'נדריים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ,

תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

זכות הדפסת הגיליון

לרפואת האשה

החשובה מרת ורדה

רודל בת רוחמה

תליט"א, ומרת מיכל

בת נעמי תליט"א

לרפואה שלימה בתוך

שאר חולי ישראל